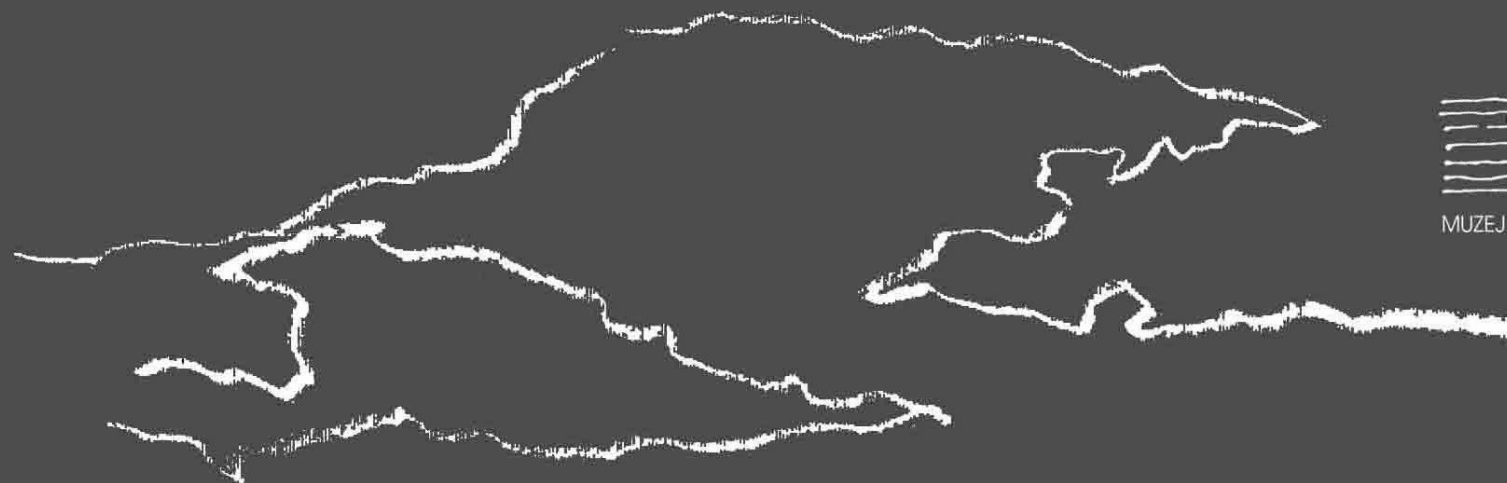

Međunarodni dan muzeja 2016. - Muzeji i kulturni krajolici

KULTURNI KRAJOLICI KAŠTELA 1960.-2016.

Nadbiskupska palača, Kaštel Sućurac,
18. svibnja 2016. - 18. lipnja 2016.

Povodom *Međunarodnoga dana muzeja* godine 2016. u okviru teme *Muzeji i kulturni krajolici* u Muzeju grada Kaštela realiziran je projekt pod nazivom *Kulturni krajolici Kaštela 1960.-2016.* U cjelokupnom projektu sudjelovalo je više osoba i institucija. Također, postavljena je izložba fotografija većih formata *Kaštelanski krajolici snimljeni iz zraka 1960. i 1969.* godine autora Petra Jovića. U izdvojenoj cjelini projekta prikazujemo zračnu videosnimku dronom kaštelanskoga krajolika iz 2016. godine te audiosnimke razgovora s nekoliko kroničara, pripovjedača.

Pojam *kulturni krajolik* valoriziran je, definiran i zakonski zaštićen u međnarodnim dokumentima još početkom devedesetih godina XX. stoljeća.

Kulturni krajolik / Cultural Landscape - zemljopisno područje povezano s povijesnim djelovanjem, događajima i osobama, koje uključuje kulturne i prirodne sastavnice, učinke estetskih vrijednosti sa svojstvima kulturnoga naslijeđa, humanizirani krajolik nastao u skladnu djelovanju čovjeka u prirodi. Kulturni krajolik vezan je za razvoj ljudskoga društva, život u naseljima tijekom povijesti često uz utjecaje fizičkih ograničenja nametnutih od prirodnoga okoliša ili pak unutarnjih i vanjskih društvenih, gospodarskih i kulturnih snaga društva (izvor: Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 1999.).

Pogled na današnji krajolik grada Kaštela jasno ukazuje na tisućljetnu prošlost i na posebno osmišljen prostorni razvitak. Kaštela su predgrađe *Salone*, glavnoga grada rimske provincije Dalmacije, važnoga antičkog arheološkog područja. U zapadnom dijelu nalazi se antičko naselje *Siculi*. Prostor je tada bio podijeljen na više od 40 centurija (parcela) s mnoštvom *villa rustica*. Krajem XV. i početkom XVI. stoljeća na morskim hridima ili na obali sagrađene su utvrde, sjeverno od njih utvrđena su naselja, a u pozadini su plodna polja. Prestankom opasnosti od Osmanlija naselja se šire izvan seoskih zidina. Kuće sagrađene u XIX. i početkom XX. stoljeća ruralnim naseljima daju djelomično gradski karakter. Osnovni elementi pripadnosti ovom povijesnom urbanom krajoliku prepoznati su u okviru zona zaštite povijesnih jezgra naselja: Kaštel Sućurca, Kaštel Gomilice, Kaštel Kambelovca, Kaštel Lukšića, Kaštel Staroga, Kaštel Novoga, Kaštel Štafilića i Kaštela Nehaja; zaštite svega nekoliko spomenika parkovne arhitekture i neznatan dio antropogenog pejzaža; više arheoloških i nekoliko hidroarheoloških lokaliteta. Osim već zaštićenih kulturnih i prirodnih vrijednosti, gradsko područje obiluje i manjim običnim krajolicima čije vrijednosti nisu prepoznate, a ni zaštićene, koje nakon ubrzanoga razvoja nepovratno nestaju.

Početak šezdesetih godina XX. stoljeća, iako su tvornički pogoni već zauzeli Kaštelansko polje, negdašnji *Misir*, sve je još uvijek lijepo i slikovito. Prostor, jedinstven po ljepoti prirode, pogodnoj klimi, razvedenoj obali, plodnu polju od sredine šezdesetih godina XX. stoljeća naglo mijenja svoj tradicionalni sklad. Krajolik, intiman, slikovit i privlačan s vinogradima, voćnjacima, livadama i pašnjacima još je uvijek ispresijecan mrežom puteva i puteljaka. Još se pamti pogled s nekog vrha, pogled na hlad nekog šumarka. Veći dio kaštelanskoga stanovništva bavio se zemljoradnjom, obradom polja u neposrednoj blizini naselja. U polju su još prepoznatljive kuće s mediteranskim karakteristikama oplemenjene perivojima i vrtovima, okružene mediteranskom florom. Često je to čmpres, bor, lovor, lopočika, bršljan, pitosfora, ruzmarin, šimšir... Iako stanovnici nisu osjećali potrebu za zelenim površinama jer su izlaskom iz kuća bili u slobodnoj prirodi, ipak su njegovali i perivojnu arhitekturu. U svakom kaštelanskom naselju postojao je bar jedan planski uređn perivoj. Ovaj krajolik Kaštelanskoga zaljeva s vinogradima i voćnjacima te masivom Kozjaka u pozadini visoko je vrednovan stoljećima.

Kaštela su od sedamdesetih godina XX. stoljeća naseljavanjem i izgradnjom, uglavnom individualnom i neplanskom, pretvorena od slikovitih povijesnih cjelina, opkoljenih zelenilom i povezanih plažama, skladno ukomponiranim u jedinstven, harmoničan krajolik u prostor nagrđen intenzivnom stambenom gradnjom bez poštivanja lokalne tradicije. Šezdesetih godina XX. stoljeća moglo se još uživati u romantičnom krajoliku nabijenom prošlošću. Danas, pedesetak godina poslije, možemo reći da je grad progutao svoju najveću vrijednost, svoj okoliš. Ostali su tek neznatni tragovi ljepote koja je prilagođena zahtjevima suvremenoga načina života, očuvana poticanjem primarne agrarne funkcije i spoznajama kulturnopovijesnih vrijednosti prostora.

Imajući u vidu da muzeji danas ostvaruju ideju o održivosti, Muzej grada Kaštela ovim projektom postaje mjesto edukacije. Cilj nam je *rekonstruirati* bar dio onog krajolika kojeg još uvijek imamo u memoriji, prisjetiti se razloga velikih promjena, širenja i bujanja grada kao i ukazati lokalnoj zajednici da muzeji prvenstveno imaju zadaću zaštititi baštinu u okruženju, u ovom slučaju očuvati kaštelanske kulturne krajolike.

Hrvatska posjeduje prepoznatljive tipove kulturnih krajolika koji su nositelji njezina prostornoga identiteta, važna sastavnica promišljenih posredovanja ili pak utjecaja na promjene u prostoru. Prema vrstama kulturnoga krajolika dijelimo ih na: namjerno oblikovane (parkovi, perivoji, vrtovi, planski oblikovana urbana područja, industrijski, turistički, rekreacijski i slični), organski razvijene (ruralni, urbani, morski) te na asocijativno-kulturne krajolike. Kao životno okruženje krajolici podliježu promjenama. Često ih uništavaju zbog društvenih i tehnoloških promjena, širenja gradova i ostalih oblika gradnje, ali i zbog zapuštanja ili pak neprikladna korištenja (izvor: Ministarstvo kulture RH).

Sanja Acalija

KLIK © Kaštel Novi - Štafilić 1960.

KLIK © Kaštel Novi - Stari 1960.

KLIK © Hotel Palace 1960.

KLIK ☺ Kaštel Lukšić 1969.

Izdavač : Muzej grada Kaštela; Brce 1, dvorac Vitturi, 21215 Kaštel Lukšić

tel: 021260245, fax: 021 260 249;

Za izdavača: Ivan Šuta/e-mail: muzej-grada-kastela@st.t-com.hr; www.muzej-grada-kastela.hr/

Autor projekta, izložbe i kataloga: Sanja Acalija/ Tehnički postav: David Milić /

Sponzor: Parcy Computers www.kastela.com/ Medijski pratitelj: HRT Centar Split/Asistencija: Vedrana Krstić-Ivanišević/

Montaža i obrada videosnimke dronom: Sandra Vrdoljak HRT/ Audio obrada snimke: Ante Dorić tonski urednik/

Grafičko oblikovanje i tisak: E.M.gra d.o.o./Crtež: dr.sc. Kažimir Hraste/ Fotoarhiv: Muzej Grada Splita

Pripovjedači, kroničari: prof. dr. sc. Ivo Babić; dr. sc. Tonći Burić; Ivna Bućan, prof.; Milivoj Novak; Ante Vuletin

Naklada: 500 kom

ISBN 978-953-7276-42-3

KLIK © Kaštel Kambelovac 1969.

Fotograf Petar Jović - Pempek, (Leoben, Austrija, 1924.- Split 1984.) - fotoreporter u Slobodnoj Dalmaciji. Fotografijom se bavio od 1945. godine. Često je izlagao svoje fotografije. Od 1950.-1979. Izlagao je na 253 izložbe na kojima je mnogo puta nagrađivan. Osnovna tema njegovih fotografija upravo je krajolik.

